

Europazegels 2022: Mythen en sagen

Het thema van de Europazegels van afgelopen jaar was Mythen en Sagen. Er is verschil tussen mythen, sagen, volksverhalen en legenden. Dat zal veel mensen worst zijn. Toch is het aardig om dat verschil kort weer te geven.

Mythe. Een mythe is een verhaal waarin goden, halfgoden, helden en/of mythische wezens een rol spelen. Daarbij zijn de precieze tijd en plaats niet altijd helder. Aan mythen werd geloof gehecht, en ze kunnen deel uitmaken van religie en rituelen.

Sage. Een *sage* is een traditioneel volksverhaal dat zich afspeelt op een bekende plaats en op een bekend moment in de tijd. De sage behandelt een bepaalde vorm van volksgeloof. Sagen bevatten veel angstaanjagende, bovennatuurlijke elementen en vertellen bijvoorbeeld over hekserij, toverij, spokerij, weerwolverij, over reuzen, kabouters, Witte Wieven, duivels en dergelijke. Sagen kunnen ook vertellen over moedige en sterke helden, over geduchte rovers, oneraardse gangen, verborgen schatten en bodemloze putten. In principe werden de sagen vroeger als waarheid verteld en geloofd.

Legende. Een legende is een traditioneel christelijk (met name katholiek) volksverhaal, waarin een centrale rol is weggelegd voor een heilige, Jezus Christus, Maria, of een heilig voorwerp. Maar doorgaans wordt het woord *legende* algemeen wel gebruikt voor een oud volksverhaal.

De legende, mythe en sage zijn drie verhaalgenres die in de volksmond dikwijls door elkaar worden gebruikt. Soms bevatten volkse overleveringen nog mythische elementen.

Faeröer. De reus en de heks.

Op de Europazegels van de Faeröer gaat het over de legende van de reus en de heks. Volgens de legende kwamen twee trollen, Risin (de reus) en Kellingin (de heks) van IJsland naar de Faeröer om de Faeröer-eilanden te stelen. Ze kwamen in het donker aan de uiterste noordwestkant aan en besloten het betreffende eiland naar IJsland te slepen. De heks bond daarom een touw om de berg Eiðiskollur en de reus trok vanaf de onderkant. Maar hoe hard ze ook trokken, de berg bewoog geen millimeter. Maar door al dat

geduw en getrek brak de berg. Dat kun je vandaag de dag nog steeds aan de berg zien.

Omdat de trollen ingespannen bezig waren, vergaten ze op de tijd te letten. Toen de zon 's-ochtends doorbrak veranderden ze in rotsen. Het is algemeen bekend, dat trollen in steen veranderen als ze door zonnestrallen worden getroffen. Je kunt nog altijd de overblijfselen van de versteende trollen zien op het uiterste noorden van het eiland Eysturoy.

Bosnië-Herzegovina. Baba Roga/Baba Yaga

In de Slavische folklore is Baba Yaga een bovennatuurlijk wezen, dat er angstaanjagend uitziet. In sprookjes vliegt ze rond in een vijzel, hanteert een stamper en woont diep in het bos in een hutje op kippenpoten. Baba Yaga helpt of hindert degenen die haar proberen te vinden. En ze speelt een moederlijke rol. Jawel! In *Bosnië*, Kroatië, Montenegro en Servië heet ze Baba Roga en ze wordt daar gebruikt om de kinderen bang te maken. In Hongarije heet ze *vasorrú bába*, wat zoiets betekent als 'de vroedvrouw met de ijzeren neus'.

Duitsland. De drakendoder

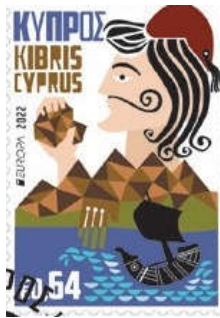

Al in oude mythen komt de drakendoder voor. Bijvoorbeeld Hercules (of Heracles). Denk ook aan St. Joris en de draak. De draak is een fabeldier, maar hij kan natuurgeweld symboliseren of de macht van tirannen. Hij staat in ieder geval symbool voor het kwaad.

De strijd tegen het kwaad vereist niet alleen fysieke kracht, maar ook slimheid, moed, onverwachte invallen en de drang om de wereld te redden. Duitsland heeft hier wel een makkelijke weg genomen: een voorbeeld van een fabeldier dat in veel Europese verhalen voorkomt. Maar er is niet voor een concrete sage gekozen. In 2001 werd er trouwens al een drakenzegel uitgegeven in het kader van regionale gewoonten. Het gaat in dit geval om borduurwerk

Cyprus. De legende van Degenis Akritas

Cyprus besteedt aandacht aan twee legendes.

Degenis Akritas (Διγενής Ακρίτας) was de moedigste van alle mannen van Akrites. De mannen van Akrites waren degenen die de grenzen bewaakten van het Byzantijnse Rijk tegen de Saracenen. De Saracenen waren moslims die uit Centraal-Azië kwamen. Volgens de legende greep Degenis Akritas met zijn ene hand een rots (die daarop de vorm kreeg van vijf vingers en sindsdien ook 'Vijfvingers' (Pentadaktylos) heet) en met zijn andere hand wierp hij dat enorm rotsblok in zee. Daarop werden de invallers door de vloedgolven verzwoegen. Het betreffende rotsblok is de Steen van Romios (Petra tou Romiou).

De geheime schat van Regina

Regina is een koningin. Zij is een mysterieuze persoon die in verschillende mythen en legenden voorkomt. Enkele van die verhalen zijn verbonden aan het kasteel Vufavendo, waarin volgens de verhalen, Regina haar schatten verborg in één van 101 kamers. In een van de verhalen wordt gezegd, dat elke nacht dat de verrijzenis van Christus wordt herdacht een geheime deur korte tijd opengaat die toegang geeft tot de schat. Op een nacht kwam een herder door de deur, maar die sloot weer voor hij de schatten bijeen kon harken. De herder had een granaatappel bij zich en door daar elke dag een stukje van te eten, bleef hij leven tot het volgende jaar. Toen ging de poort weer even open.

Italië. De legende van Colapesce

Het verhaal van Colapesce is een legende over een zeemeerman. Het verhaal stamt uit de 12e eeuw en er zijn veel (regionale) versies van. Pesce betekent 'vis'. Colapesce is overigens Italiaans voor 'vergiét', maar dat zal hier wel niet worden bedoeld. In een versie uit Palermo gaat het over ene 'Niek Vis', een jongen die zijn tijd alleen maar zwemmend doorbracht. Zijn moeder had daar zo de pest over in, dat ze hem vervloekte en wenste dat hij een vis was. Hij veranderde meteen half in een vis, met eendenpoten en een kikkerkeel. Hij

ging vissers waarschuwen voor opkomende stormen en schatten die op de zeebodem lagen. Toen een koning over hem hoorde, werd hem opgedragen om het eiland heen te zwemmen en de bodem van de zee af te zoeken. Niek Vis ontdekte dat de stad Messina op drie pijlers rustte, waarvan er een was gebroken (afbeelding op de zegel). Uiteindelijk moest hij van de koning ook de bodemloze kloof in de zee onderzoeken. Dat wilde hij niet, maar de koning dwong hem door zijn kroon in de kloof te gooien. Niek moest de kroon opduiken. Niek Vis dook uiteindelijk toch, maar kwam nooit meer boven water.

Nederland. Het vrouwtje van Stavoren

Het Vrouwtje van Stavoren (de Frouwe fan Starum) is een sage over hoe hoogmoed voor de val komt. De zandplaat voor Stavoren heette Vrouwenzand, genoemd naar Maria, de patrones van het plaatselijke klooster Sint Odulphus. Toen het klooster en de oorsprong van de naam uit de herinnering

waren verdwenen, ontstond het verhaal van het Vrouwtje van Stavoren.

Dat gaat als volgt: Een rijke koopmansweduwe in Stavoren woonde in een huis met gouden vloeren en zilveren muren. Ze bezat meer schepen dan alle kooplieden van de stad bij elkaar en werd met de dag rijker. Ondanks haar enorme rijkdom was ze niet tevreden, ze wilde het kostbaarste bezit dat er te vinden was en stuurde een schipper eropuit om dat te halen. Deze kwam na lang zoeken thuis met een lading graan uit Danzig, dat hem waardevoller leek dan goud. Het vrouwtje zag het niet als het waardevolste dat er bestond. Woedend vroeg ze: "Aan welke zijde heb je het graan ontvangen?" "Aan stuurboordzijde." "Gooi het dan aan bakboordzijde in zee!"

Een voorbijganger die dat hoorde zei haar dat niet te doen; zou ze ooit zelf tot de bedelstaf vervallen, dan zou haar het graan wel goud toeschijnen. Hierop haalde zij de gouden ring van haar vinger en gooide hem met een grote boog in zee. Ze voegde hieraan toe: "Net zomin dat ik deze gouden ring ooit nog terug zal zien, zal ik in de bedelstand vervallen." Maar op een dag kwam een van haar dienaren naar haar met een gevangen vis, met in de maag van die vis haar eigen gouden ring. Vanaf dat moment keerde haar lot. Ten slotte eindigde zij in grote armoede.

Jan Verbeek

(bronnen: Wikipedia; <https://nordicbackyard.com/faroe-islands/the-nix-and-other-famous-faroe-island-myths-and-legends>; <https://europa-stamps.blogspot.com/2022/05/bosnia-and-herzegovina-2022.html>; <https://www.britannica.com/topic/Digenis-Akritas-Byzantine-epic-hero>)